pzazz

You left me my lips, and they shape words, even in silence

HAMZA HALLOUBI

Wat als het alleen bij woorden blijft?

Jasper Delva
Gezien op 30 mei 2021
Argos Brussel /
Kunstenfestivaldesarts

Het mei-programma van Kunstenfestivaldesarts mag dan wel afgelopen zijn, toch blijft het Brussel verrijken. ‘You left me my lips, and they shape words, even in silence’, een solotentoonstelling in Argos van de Marokkaanse Brusselaar Hamza Halloubi, geeft met poëtische beelden een stem aan zij die niet gehoord worden en wil zo een nieuwe, meerstemmige geschiedenis bewerkstelligen. Maar wat als het alleen bij woorden blijft?

25 JUNI 2021

Loop je de trap op naar de eerste verdieping van het Brusselse Argos, dan bevind je je meteen in de wereld van Hamza Halloubi. In de donkere ruimte hangen verschillende ronde en rechthoekige videoschermen, aangevuld met wild bekladde schilderijen waarop moeilijk leesbare zinnen staan. De expo mag dan wel vertrekken van het idee van stilte en wat de betekenis kan zijn van het verstilde in ons maatschappelijk discours en onze beeldvorming, de ruimte gevuld ,iqs met wirwar aan stemmen. Wie is er aan het woord? En wat wordt er verteld?

Centraal in ‘You left me my lips, and they shape words, even in silence’ staan drie recentere werken van Halloubi. Elk van deze werken laat mensen uit Maghreb aan het woord. Deze vaak persoonlijke verhalen tonen hoe er vanuit het Westen gekeken wordt naar - of is het neergekeken op? - verhalen uit de diaspora.

Zo vertelt ‘Writing Back’ (2019-2021) over Cherifa, een mysterieuze vrouw die in de jaren veertig in Tanger woonde en dweepte met vooral Amerikaanse schrijvers en kunstenaars die daar aan de drukte van het Westen wouden ontsnappen. Er resten maar weinig sporen van haar bestaan behalve dan in de geschriften van bekende schrijvers als Jane en Paul Bowles en William S. Burroughs.

Maar wat vertellen die sporen? Geven ze een volledig beeld van Cherifa? Strookt het wel met de werkelijkheid? De blik van de Westerse heren en dames blijft beperkt. Ze zien Cherifa als een exotisch lustobject. Haar ongeletterdheid is niet veel meer dan een fetisj. Halloubi probeert tussen de regels door te lezen en wil zo met een nieuwe stem de onvolledige geschiedenis van Cherifa vertellen. De archiefbeelden tonen, naast artistiekelingen die zich laven aan de zon, hoe een vrouw - is het Cherifa? - in de schaduw van Tangierse gebouwen beweegt. Haar verhaal wordt na al die jaren dan toch verteld, al blijft de vraag wie ze was en wat haar zo markant en boeiend maakte voor velen grotendeels onbeantwoord.

Ook ‘Bégaiements’ (2020-2021) wil Maghrebijnse stem een waardig podium geven. De video combineert beelden van de Arabische lente met archiefmateriaal van de *drip paintings* van Jackson Pollock en veilingen van zijn werk. Een onbekende man vraag zicht af waarom er zo zwaar geïnvesteerd wordt in deze *action paintings*? Zou men die miljoenen niet beter aanwenden om mensen in de Maghreb een betere toekomst te geven?

Net als in ‘Writing Back’ tracht Halloubi hier een spreken dat voor ons onzichtbaar blijft zichtbaar te maken, een plek te geven in het maatschappelijk

debat. Tegelijk werpt hij een kritische blik op de Westerse kunsteconomie. Het is een vaak weerkerend thema in zijn werk. ‘Moet onze blik enkel en alleen gericht zijn op de Witte, Westerse mannen’ lijkt Halloubi me te toe te roepen. Toch blijf ik wat op mijn honger zitten bij het bekijken van het werk. Beide vragen zijn terecht, maar de link tussen Pollock en de Arabische lente voelt wat mager en blijft teveel aan de oppervlakte om echt uit te dagen.

Dan is ‘Missing Encounters’ (2020-2021) veel sprekender. Deze video laat een Afrikaanse immigrant gevestigd in België in dialoog treden met een Congolees standbeeld dat meegenomen werd uit zijn thuisland en hier tentoongesteld is in een niet nadergenoemd museum. Er ontstaat een prikkelende parallel. Beide zijn gedeporteerden, bannelingen, in handen van een vreemde entiteit. Beide worden geïntegreerd in een vreemde cultuur, vaak tegen hun wil. Beide krijgen een betekenis toegedicht zonder er zelf een zeg over te hebben wat die betekenis is of kan zijn. Ze zijn nooit echt onderdeel van het maatschappelijk narratief. Eerder zijn ze gevangenen van een vreemde cultuur. De warrige, schokkerige videobeelden versterken de boodschap, alsof het Congolees beeld en de Afrikaanse migrant zich met al hun macht proberen te ontdoen van die aan hun opgelegde betekenis en plek die ze krijgen.

Deze drie videowerken, aangevuld met schilderijen bedrukt met de woorden en stills uit de video’s, willen het opgelegde zwijgen doorbreken, een stem geven aan zij die nooit aan het woord zijn om zo een nieuwe, meerstemmige geschiedenis te schrijven. Dat streven komt ook naar voren in een reeks videoportretten die tussen de drie centrale werken hangen. Deze zijn gefilmd in de straten van Brussel en bevatten ruwe gebaren die de camera plots doen draaien. Plots kijk je als toeschouwer vanuit een ander perspectief naar eenzelfde ding. Maar opnieuw voelt het voor mij wat te gemakkelijk, wat te kort door de bocht.

Welke verhalen worden verteld en wie vertelt ze? Welke verhalen verdwijnen in de coulissen van de geschiedenis? Hoe communiceer je wanneer niemand luistert of je taal begrijpt? Hoe doorbreek je de stilte van verdrongen verhalen? Allemaal terechte vragen die ‘You left me my lips, and they shape words, even in silence’ opwerpt. Halloubi’s antwoord erop lijkt duidelijk: een beeld, of kunst in het algemeen, laat toe het onuitspreekbare te uiten. Het kunstwerk neemt het woord over van zij die niets (meer) kunnen of mogen zeggen en reist verder dan de woorden van mensen in de diaspora.

Na de expo ebt nochtans mijn gevoel niet weg dat dit niet ver genoeg gaat. Zijn woorden wel genoeg? Moeten we als maatschappij niet beoordeeld worden op wat we doen en niet zozeer op wat we zeggen? Zegt een daad niet altijd meer dan duizend woorden? In ‘Bégaiements’ vraagt iemand zich af: ‘*Who will invest in the third world, in the third language, in the third color?*’. Halloubi doorbreekt de stilte van zij die niet behoren tot het dominante perspectief en discours door hun woorden een plek te geven waar ze zelden te vinden zijn. Of de ‘verdoemden der aarden’ zo echt een eigen en evenwaardig verhaal en perspectief kunnen realiseren waardoor een meervoudige, niet enkel Westerse geschiedenis kan vormkrijgen blijft een vraag die nog dagen in mijn hoofd rondspookt. *No pun intended*, maar ik kan niet anders dan denken aan de woorden van de Franse filosofen Gilles Deleuze en Félix Guattari: *Le multiple, il faut le faire.*